

Člověk a svět

IV. přednáška

Vzájemné působení článků lidského organismu

Rudolf Steiner

GA 169

Čtyřčlennost celé lidské bytosti jakožto výsledek vývoje člověka čtyřmi planetárními stavy. Budující vývoj na fyzickém a éterickém těle na Zemi. Odbourávající působení Já a astrálního těla na těle éterickém a fyzickém. Krátkodobé odbourávání a budování ve vzájemném vztahu fyzického těla a Já, pozvolné stravování éterických sil silami astrálními během celého života. Nutnost duchovně-vědeckého poznání pro pochopení životních skutečností.

Milí přátelé!

Vzpomeňme opět nejprve na ty, kteří stojí venku na polích událostí:

Duchové Vašich duši, působící strážci!

Vaše perutě kež přinesou prosebnou lásku našich duší pozemským lidem svěřeným Vaší ochraně.

Aby spojena s Vaší moci naše prosha pomáhajíc zářila duším, které v lásce hledá!

Vzpomeňme na duchy těch, kteří již prošli následkem těchto událostí branou smrti:

Duchové Vašich duši, působící strážci!

Vaše perutě kež přinesou prosebnou lásku našich duší sférickým lidem svěřeným Vaší ochraně.

Aby spojena s Vaší mocí naše prosba pomáhajíc zářila duším, které v lásce hledá!

A Duch, k němuž se snažíme přiblížit svým duchovně- vědeckým usilováním, který prošel mystériem Golgaty pro spásu Země, pro svobodu a pokrok lidstva, necht' je s Vámi a s Vašimi těžkými povinnostmi.

Milí přátelé!

Dnes mám nejprve říci něco, co může různým způsobem doplnit mnoho z toho, o čem jsme hovořili během času z oblasti naší duchovní vědy. Vzpomeneme-li si, řekl bych, na to nejelementárnější, co víme (můžeme na to vzpomínat stále znovu a znovu), myslíme si člověka složeného ze čtyř hlavních článků, které nejprve pozorujeme jako články současného člověka, tak jak vznikl vývojem saturnským, slunečním, měsíčním a zemským - tělo fyzické, éterické, astrální a já. Často jsme zdůrazňovali, že je výčtem těchto čtyř článků lidské bytosti označením jmény, učiněno jen velmi málo a velmi málo řečeno, neboť jde o to, abychom spojovali stále určitější a určitější, konkrétnější a konkrétnější pojmy a ideje s tím, co se v naší duši vynořuje, když hovoříme o těchto čtyřech člancích lidské bytosti. Není-liž pravda, hovoříme nejprve o těle fyzickém. Ano - také toho jsme se již dotkli v dřívějších pozorováních, tu máme pocit: toto fyzické tělo, to přece musíme znát, nebo alespoň musí toto fyzické tělo znát zevní věda, neboť se jím tak velice zabývá. Inu víme, že toto lidské fyzické tělo musí být velmi komplikovaným útvarem z toho důvodu, že jeho první základ se nacházel v době tak časně, kdy se rozvíjel dávný Saturn. Potom se fyzické tělo změnilo během doby sluneční, dále během doby měsíční a nyní procházelo již dlouhou dobu také zemským vývojem, který mu též vtiskl svůj ráz. Takže musíme předpokládat, že toto fyzické lidské tělo obdrželo svůj ráz ve čtyřech dlouhých časových periodách. V tomto lidském fyzickém těle musíme předpokládat jistou čtyřčlennost.

A tážeme-li se, co vstoupilo do tohoto těla během zemského vývoje, tak dostaneme zpravidla podle názorů, které se mohou vyvinout z obyčejného života a z obyčejné vědy, mylnou představu. Neboť naše fyzické tělo se během zemského vývoje jen přetvářelo, proměňovalo, metamorfovalo. Mnoho z něho existovalo již během dávného měsíčního vývoje nejen v zárodečném základu,

nýbrž už ve vývoji, v diferenciaci. Co přistoupilo během zemského vývoje, z toho vlastně mnoho nevidíme, bereme-li „vidění“ v našem slova smyslu. Vlastně se změnila během zemského vývoje jen poloha. Stali jsme se bytostmi vzpřímenými, chodícími po povrchu Země ve svislé poloze. Změnila se poloha, směr a vše, co s tím souvisí. Tato fysiognomie svislého postoje na povrchu Země myla člověku vtištěna během zemského vývoje. Vzpomenete-li si na velmi známý mythologický obraz kentaura (člověk a kuň, nebo člověk a nějaká zvířecí forma), ten má vlastně imaginativně představovat lidské fyzické tělo, jak by se ukázalo, když bychom si odmysleli jeho dnešní vzpřímenou polohu, tím byl člověk během měsíčního vývoje. V takových obrazech, v takových imaginacích, které uchovala mythologie, jsou skryty hluboké moudrosti, nekonečně hluboké moudrosti.

Chtěl jsem toto uvést jen jako příklad pro existenci hlubokých moudrostí v takových obrazech. Ale budiž ještě jednou řečeno: Chceme-li lidské fyzické tělo správně hodnotit, potom na ně musíme pohlížet jako na mnohem komplikovanější útvar, než jak ho v pohodlnosti shledává dnešní zevní věda. Musíme si ujasnit, že vlastně nejen poloha jednotlivých orgánů, poloha celého člověka mu byla vtištěna během dlouhého zemského vývoje, a že člověk v podstatě přijal do sebe na počátku Země daleko zpět jdoucí vývoj.

Něco podobného si musíme samozřejmě představit pro vyšší články lidské bytosti, pro články duchovní: pro tělo éterické, astrální a pro já. Ale musíme mít na zřeteli také vzájemné vztahy, vzájemné poměry, relace jednotlivých článků lidské bytosti. Fyzické tělo se nám nejprve jeví jako vybudováno z fyzických materiálů. A vidíme je neustále, pokud rosteme, jak se samo zvětšuje, jak přidává materii, nebo jak vsunuje materii mezi své články, mezi své nejmenší části. Později, když ukládáme tuk, pokud to činíme, vidíme dále, jak se ve fyzickém těle ukládá materie. Pro tělo éterické, pozorujeme-li je stejným způsobem jako tělo fyzické, vidíme něco podobného. Jen se tu neukládá materie, nýbrž pohyby. Pohyby se stávají během života komplikovanějšími. U novorozence máme v éterickém těle pohyby jednoduché, primitivní. Postupně se komplikují. Ale v těle fyzickém a éterickém existuje rozrůžňování, budování.

Pro tělo astrální a pro *já* je to jinak. Jsme jako lidé, kteří putujeme ve fyzickém světě, nejprve činní jen ve svém *já*, neboť jen *já* má své plné vědomí. Když zaměříte oko na nějakou barevnou plochu, je činné *já*; když myslíte, je činné *já'*, když cítíte, je činné *já*. Při každé takové činnosti, kterou konáte, také když jdete, když pohybujete rukama, je činné *já'*, všechno to, co můžete konat

v bdělém stavu na fyzické úrovni, vše to je činností *já*. Zde působí *já*. Jak se nyní projevuje tato činnost *já* ve vztahu k ostatním článkům lidské bytosti? To, co my konáme od procitnutí až k usnutí, tedy při bdělém vědomí, jak se to projevuje? Neprojevuje se to v nějakém budování, nýbrž v odbourávání, ve spotřebě látek fyzického těla a ve spotřebě pohybů, sil těla éterického. Když zaměříte oko na červenou plochu, na barevnou plochu: tím, že barevná plocha na vás činí dojem, odbouráváte. Vzniká, i když ve velmi jemném smyslu, ale přece, vzniká ve vašem fyzickém těle jakési umrtvování živoucí látky, živoucí mate-rie. Myslete si, abychom použili poněkud hrubého příkladu, že byste měli krystal, ale takový krystal, který by byl ještě proměnlivý, který by mohl prodělávat změny. A že bychom na něj nějak působili, řekněme světlem. Materie krystalu by se kalila, měnila by se! Materie se kalí, stává se kalnou v místě, kde působí světlo. Tok se to vskutku stává pokaždé, když působí světlo na vaše oko, něco se ve vašem fyzickém těle kalí. Materie je ve vaší konstituci ničena. Když bdíme, od procitnutí k usnutí, stáleji ničíme, i když jen zcela jemným způsobem, svou fyzickou materii činností našeho *já*. Proto musíme toto opět spánkem vyrovnávat. Zde se fyzická materie opět obnovuje tak, jak ji potřebujeme. Je to nestálé budování a odbourávání. Činnost spaní znamená budování fyzické materie, zejména její konstituce; činnost bdělá, činnost *já* znamená odbourávání. A tak máte jistý cyklus: budování - odbourávání, budování - odbourávání. Můžeme říci, že jsme vlastně neustále činností svého *já* stravování a musíme se ve spánku opět obnovovat.

To je příčinou, že často při procitnutí pozorujeme, že něco stoupá z našeho fyzického organismu jakoby vzhůru. To jsou síly obnovující, regenerující. A máme-li v organismu něco nemocného, dokonce jen něco jemněji nemocného, stoupá to současně také. Když je organismus zdravý, regeneruje se při procitnutí zdravým způsobem. Když je nemocný, zapracovává tuto chorobnost také do toho, co stoupá vzhůru. Proto je mnoho lidí, když procitají, i děti, ve špatné náladě, nejsou dobře naloženi. To je proto, že je tu ještě doznívající působení toho, co vystupuje vzhůru z organismu. Pozoruhodným způsobem totiž souhlasí s úkazy života vše to, co máme říci o člověku a jeho životě z duchovní vědy. Teprve asi za 1,5 hodiny po procitnutí můžeme říci, že jsme úplně prosti toho, co tu může stoupat vzhůru také jako síly poněkud chorobné. Nu hleďte, to je vzájemné působení mezi *já* a fyzickým tělem. Toto vzájemné působení mezi *já* a fyzickým tělem, tento vztah, tento poměr, ten se odehrává v rytmu spaní a bdění: budování - odbourávání, budování - odbourávání.

Máme ještě jiný vztah, který je důležitý, jen jej v průběhu svého obyčejného života tak nepozorujeme. Tak jako já a fyzické tělo přinášejí ve svých vztazích budování a odbourávání, tak je podobné vzájemné působení mezi tělem astrálním a tělem éterickým. Jenže je budování, pokud pochází z astrálního těla, v životě dříve uzavřeno, a odbourávání začíná dříve. Neboť to, co odbourává naše astrální tělo v našem těle éterickém, souvisí v podstatě s naším slábnutím během života, a když jsme zcela zeslábli, s naším umíráním. Astrální tělo souvisí vzhledem k tělu éterickému v podstatě se smrtí, můžeme umírat tím, že naše astrální tělo stravuje postupně síly těla éterického a éterické tělo opět tělo fyzické. Takže máme jaksí pozorovat v životě také mezi tělem éterickým a astrálním budování - odbourávání, budování - odbourávání, i když nikoli v tak rychlém sledu, tak ale přece v jistém rytmu. Nyní mějme na zřeteli: když se ve své činnosti já příliš silně namáháme, škodí nám to. To je snadno pochopitelné z toho důvodu, poněvadž činnost já je přece odbouráváním. Odbouráváme-li příliš mnoho, tak oslabujeme svůj organismus velmi viditelným způsobem. Toto velmi viditelné oslabování organismu činností já, to je přece to, co je zevně velmi snadno nápadné. Ale může nastat také oslabení těla éterického tělem astrálním. Jelikož je přece astrální tělo jaksí stravovatelem těla éterického, jak jsme právě viděli, může tu nastat jakési stravování nadměrné. Nejobyčejnějším úkazem tohoto rázu je, když žijeme tak, že naše tělo astrální je nositelem vášní, afektů, je příliš silně angažováno. Víte, že to vyvolává trvalé oslabování člověka. Toto oslabování nastává právě tím, že astrální tělo stravuje tělo éterické.

Ale může se zde uskutečnit ještě něco jiného. Jak si budujeme během svého života své tělo astrální, tak postupně počínaje naším narozením nebo početím to souvisí s naší karmou. Zda máme sklon vyvíjet v astrálním těle silné afekty, silné vášně, to samozřejmě souvisí s naší karmou. Tyto vášně ale mohou být také v jistém ohledu lidsky významné. Vezměme si nějakou vlastnost, která hraje úlohu v celém lidském životě, a přece je jistou vášní, i když vášni ušlechtilou, takovou, která se může ve své nejušlechtlejší podobě vytvořit tak, že je prosta každé sobeckosti - taková je vašeň lásky. Láska je vašeň, ale může se oprostít od všeho egoismu. Je to vlastně jediná vašeň, která může být prosta egoismu. Ona tkví v astrálním těle, astrální tělo je jejím nositelem. Předpokládejme, že by to chtěl vytvořit nějaký umělec, který má skutečný cit pro realitu, tedy žádný naturalista, neboť ten nemá pro realie žádné cítění, ten vidí jen abstraktní naturalistickou materii, tak zvané skutečnosti. Ale

předpokládejme, že by byl postaven před úkol vytvořit lidskou podobu zcela prodchnutou a provanutou vášní lásky, ušlechtilou vášní lásky, takový umělec, který má skutečné cítění pro reality. Není-liž pravda, pokaždé, když byl nějaký umělec postaven před úkol zobrazit Venuši, Afroditu, potom měl právě vycítovat to, že tato postava, tato lidská postava musí být zcela prostoupena vášní lásky. Láska musí být něco převažujícího, musí přetékat. Jakkpak tomu jen může být? Nelze říci, že se může vytvořit obyčejná ženská postava jako Afrodita, jako Venuše. Nemůže být astrální tělo Afrodity, Venuše takové, jako je každé ženské astrální tělo, neboť pak by byla každá žena i dívka Afroditou, Venuší. Ale tak tomu přece není, není-liž pravda? Tedy jde o to, že astrální tělo musí být vytvořeno zcela zvláštním způsobem, Umělec nepotřebuje znát duchovní vědu, nepotřebuje vědět, ale musí, když vytváří Venuši, správně cítit: Zde musí být astrální tělo rozvinuto více, intenzivněji, než u těch, které právě nejsou Afroditou, Venuší. Ale astrální tělo, řekli jsme, má něco sžíravého, něco opravdu stravujícího. To se musí vyjádřit. Jak bude tvořit umělec, který skutečně pociťuje, že zde je astrální tělo stravující? Jak vytvoří Venuši? Učiní viditelným, že fyzické tělo má jaksí na sobě něco, čím je postupně stravováno. Zde je, milí přátelé, duchovní vědec v jiné situaci, než řekneme moderní lékař.

Předpokládejme, že umělec vytvoří takovou Venuši, při jejímž vytváření vycítoval správně: Zde existuje silněji stravující astrální tělo, než u obyčejné ženy. Poznáme to podle štíhlého krku, podle vytvoření hrudníku, poznáme to také podle ostatních údů, že je tu v základu něco stravujícího v astrálním těle, poznáme to tedy snad na té postavě, že nemůže příliš zastárnout, když umělec tu věc vyjádří fyzicky. Když umělec něco takového učiní, řekne duchovní vědec: Tento umělec vycítil, co je tu vlastně reálně základem. Řekneme si z tohoto hlediska, že umělec často vycítuje, když tvoří, reálnou duchovní skutečnost. Co řekne lékař, který není duchovním vědcem, když vidí, že umělec vytvořil takovou postavu? Řekne: To je souchotinář- ská postava, ta má souchotiny! Vskutku je u někoho, kdo má souchotiny, astrální tělo vlivem karmy z dřívější inkarnace astrálním tělem silněji spalujícím, než u někoho, kdo souchotiny nemá. Vidíte, Botticelli(62) vytvořil krásnou, velmi krásnou a obdivovanou Venuši; většina z vás ji bude znát. Na tomto obraze Venuše, která stojí na mušli, vidíme správné fyzické tělo, které Botticelli vytvořil tak, že si musíme myslit, že v jeho základě je stravující tělo astrální. Proto také vznikl spor mezi učenými znalci umění. Jedni obdivují postavu této Venuše se štíhlým krkem a pozoruhodnou horní částí hrudníku, a druzí říkají: Ach, to je přece jen z toho, že měl souchotinářskou modelku! Zajisté, vše se může vysvětlovat

materialisticky. Pravděpodobně měl Botticelli souchotinářskou modelku, onu Simonettu, která zemřela ve třidvaceti letech. Ale na tom nezáleží, nýbrž na tom, že cítil, že má použít pro Venuši právě tuto modelku, která mu poskytla možnost vytvořit člověka s astrálním tělem stravujícím tělo fyzické rychleji, než u jiných lidí. Vskutku, právě u tohoto obrazu (nechávám ho kolovat, je to špatná reprodukce, ale nemám žádnou lepší) uvidíte, jak tu lze dobře pozorovat, že máme co činit s astrálním tělem jiného rázu, s astrálním tělem stravujícím tělo fyzické skrze tělo éterické. Vidíte, milí přátelé, jak nás duchovní věda může vést, jak nám duchovní věda může ukázat cestu k pochopení takových věcí.

Shledáte všude, že pohled, není-li zaostřen duchovní vědou, nemůže nikdy vysvětlit život. Duchovní věda všude vnáší do věcí světlo, do zevního života, do života umění. Je ovšem nutno, abychom si osvojili trpělivost, abychom pozorovali člověka jako něco mnohem, mnohem komplikovanějšího, než je to, co se právě obtěžuje poznat zevní věda. Člověk je zkrátka komplikovaný a to nejméně zodpovědné slovo, které často v této oblasti světového názoru je hlásáno, že nejlepším vysvětlením je vysvětlení, které je nejjednodušší. Nejlepším vysvětlením není to nejjednodušší, nýbrž nejlepším vysvětlením je to, které vystihuje věc správně. To nám musí být jasné. Hleďte, chci vám uvést jiný příklad (jak bylo řečeno, chci vám poskytnout doplnění k mnoha věcem, o nichž jsme mluvili). Na tomto příkladu můžete vidět, jak se obyčejná věda nemůže obejít bez duchovně-vědeckého pohledu. Vzpomeňte si na veřejnou přednášku, kterou jsem konal v domě architektů během této zimy, při které jsem řekl: Musíme zprvu rozeznávat dva články zevního fyzického těla - hlavu a ostatní tělo. Tedy jsem upozornil, že v podstatě (ne zcela, ale v podstatě) je vše to, co visí na hlavě, výtvar Země. Tak, jak člověk přešel po měsíčním vývoji na Zem, to je obsaženo právě v utváření hlavy. Můžeme říci, že hlava je v podstatě starším orgánem, než ostatní organismus. Hlava je tím nejstarším, tím nejctihodnějším na člověku. Země k ní připojila to ostatní - zase ne zcela, ale v podstatě, musíme vždy na tyto věci pohlížet přibližně. Pozorujeme-li tu skutečnost, jak jde duše od inkarnace k inkarnaci, tak musíme také rozlišovat síly, které jsou základem hlavy, které jsou základem ostatního organismu. Vzpomeňte si na to, co jsem řekl v oné veřejné přednášce: Naše hlava je v podstatě ve své formě, ve své podobě, výsledkem naší dřívější inkarnace. Jak jsme se ve své dřívější inkarnaci chovali, jak jsme si v životě počínali, to dalo našemu organismu ráz, to se vyjadřuje v nejbližší inkarnaci ve fysiognomii, zejména v utváření naší lebky. Vzpomeňte si, že jsem

jednou řekl: Reinkarnace, znovuvtělování, opakované pozemské životy - na lebce je můžeme hmatat rukama; neboť jak je formována lebka, to závisí na tom, jakými jsme byli ve své předcházející inkarnaci. Jak vytváříme svou celou fysiognomii, své držení těla, zda jsme více či méně neposední, zda více či méně gestikulujeme, to působí zase na nejbližší inkarnaci; to se vyjadřuje potom v utváření obličej, zejména v utváření lebky, v nejbližší inkarnaci.

Z toho můžete seznat, jak může vzniknout spor o věcech poměrně důležitých. Víte, že existují lidé, kteří jsou moudří, jak se zejména sami domnívají, v oblasti nauky o lebce. Zkoumají lebku pohmatem, dávají charakteristiku. Ta může více či méně souhlasit, mnohdy souhlasit zcela dobře, ale nikdy nemůže být vyčerpávající, nikdy nemůže být zcela výstižná. Neboť je skutečně pravdou, že každý z nás má svou vlastní lebku a žádná lebka se nepodobá druhé, neboť naše lebka je výsledkem naší předcházející inkarnace, nikoli ostatní organismus. Ten připravuje lebku inkarnace příští. Nyní kraniologové, frenologové, ti se přou, protože chtějí generalizovat, kde se musí individualizovat. Každý má svou vlastní lebku! Takže můžeme nalézt z utváření lebky něco pro hlubší uchopení člověka jen intuicí. Ale když nepřihlížíme k frenologům, věda sama si nedovede nic správného počít s lidskou formou lebky. A tu bych chtěl opět upozornit najeden bod, kdy věda potřebuje doplnění duchovní vědou - obyčejná přírodní věda potřebuje doplnění duchovní vědou.

Hledíte, bylo to roku 1887, kdy konal slavný anatom Karl Langer přednášku o třech lidských lebkách, o třech skutečně významných lidských lebkách: Schubertově, Hayd- nově a Beethovenově. Karl Langer byl anatom. Chtěl osvětlit tři lebky ze stanoviska anatomického: lebku Schubertovu, Haydnovu a Beethovenovu. Zdůraznil v oné přednášce, že u žádné z těchto tří lebek nemohl nalézt nějaké poukazy na zvláštní hudební vlastnosti - nejméně na lebce Beethovenově. Zdůraznil, že dokonce lebka Beethovenova je z anatomicko-fyziologického stanoviska tak ošklivá hlava, že by se mohlo spíše předpokládat všechno jiné, než že by mohla být v této ošklivé lebce činná duše Beethovenova. Máme tu v Karlu Langerovi zevního anatoma, který jednou přesně pohlížel na ten zvláštní případ, anatoma, který nevycházel z teorií, z fantastických teorií, nýbrž z realit, anatoma, který si musel přiznat: Na lebkách nelze nalézt nic, co by ukazovalo na hudební vlastnosti.

Víme, že Haydn, Schubert a Beethoven byli právě v té inkarnaci, z níž pocházejí ony lebky, hudebníky. Těmi nemuseli být v inkarnaci předešlé. A můžeme velmi dobře pochopit, že vše to, co se potom vyčeřilo v době mezi smrtí a novým zrozením, mohlo právě u Beethovena vzejít z mocné bojové

povahy. V utváření lebky se vyjadřuje to, co pochází z předcházející inkarnace. Langerovi bylo zvláště nápadné: Byli to přece tři hudebníci, ale na těch lebkách nebylo vůbec nic společného, vůbec žádná vlastnost, kterou by měly lebky těchto tří lidí společnou. Jak se zdá, všichni tři měli zcela rozdílné zážitky v předcházející inkarnaci a hudebníky se stali právě v této inkarnaci, kdy měli zmíněné lebky. Ale jejich hudební povaha se vyjadřovala právě v duševnu a oproti tomu se vyjadřovalo to, co prožili v předcházející inkarnaci, v utváření lebky, ve zformování lebky.

Potom vznikl spor o tyto tři lebky. Jiný anatom se snažil Langeru vyvrátit. Ale mnoho z této rozepře nevzniklo, neboť na co je vlastně fyzický anatom odkázán, když něco takového zkoumá? Není-liž pravda, nechce vědět nic o dřívější inkarnaci, proto sahá po dědičnosti. Schaaffhausen, který chtěl Karla Langeru vyvrátit, ten poznamenal: Svou formu lebky jsme dostali zděděnou! - Nikdy se při takové příležitosti nezkoumá, jak je tomu se skutečným děděním formy lebky. Tu bychom totiž zpozorovali, kdybychom nepostupovali s onou obyčejnou logikou, se kterou se tak rádo v této oblasti postupuje, jak je neodůvodněné hovořit o dědičnosti. Vpravdě si vytváříme svou formu lebky podle výsledku své předcházející inkarnace.

Zajisté se mohou s tím, co nastalo podle předcházející inkarnace, křížit jiné věci. Vyrůstáme v jistém okruhu; zejména když je náš cit, naše srdce spojeno s osobnostmi nějakého okolí, tak budeme vtiskovat dojemnější organizace ještě mnoho dalšího, ale v podstatě je utváření lebky budováno podle předcházející inkarnace.

Ale víte přece (často jsem o tom hovořil), jak duchaplně se vlastně zachází s tzv. teorií dědičnosti. Existuje nyní kniha velmi pečlivě zpracovaná a učená kniha (proti učenosti se v tomto případě skutečně nic nenamítá, věci jsou zde zpravidla zpracovány nesmírně pečlivě), která sleduje předky Goethovy, pokud se dají právě vysledovat. Copak se chce s takovým důkazem? Chce se ukázat, že to, co se u různých předků nějakého člověka vyskytlo, potom vystupuje, když se jednou k řadě předků přičlení nějaký genius. Myslí se, že je to strašně logické. Ale nedokazuje to víc, než že člověk, když spadne do vody a vytáhne ho, je mokrý. Neboť samozřejmě nese ten, kdo prošel dědičnou linií, ještě znaky té dědičnosti, přece si je vyhledal. Ale že by skutečně platila teorie dědičnosti, jak ji předpokládá přírodní věda, to by se přece muselo dokázat tím, že se vychází z jistých vlastností a ty se potom dokazují u potomků. Muselo by se tedy vyjít od genia a potom přejít na potomky. To necháme být. Nemůžeme dokázat, že se Goethova genialita přenesla dědičností na jeho syny

a na jeho vnuky, jelikož je neznáme, není-liž pravda? V ostatním potomstvu to rovněž není prokazatelné. Když to prokazatelné je, spočívá to právě na něčem jiném, než na fyzické dědičnosti, spočívá to na tom, že duše má tendenci inkarnovat se do zvláštní rodiny, vyhledat určité vlastnosti. Nu, o tom jsme již častěji hovořili. Vidíte, to je takový příklad, jak musí být opět obyčejná věda doplněna vědou duchovní. Na každém kroku musí to, co nám poskytuje obyčejná věda a co poskytuje obyčejný život, osvětlováno teprve duchovně-vědeckými vhledy. Lidé dnes vůbec ještě netuší, jak podivuhodně působí na duši mystéria světového vývoje, když je pozorujeme ve smyslu duchovně-vědeckém.

Vzpomeňte si na to, jak jsem hovořil o čtvrtém poatlantickém období řecko-latinském a o našem nynějším pátém období. Uvedl jsem mnoho věcí, jimiž se liší člověk čtvrtého poatlantického období od člověka období současného. Současní lidé se dívají na řecká umělecká díla. Obdivují, jak jsou tato díla, zejména plastiky, jemně vyzorována, jak tu jsou vyzorovány věci, které dnešní člověk tak beze všeho nevidí. Ten, kdo dnes myslí v hrubě materialistickém smyslu, říká: Nu Řekové viděli přece lépe, viděli přece lidské tělo při svých hrách. - A lidé nemají žádnou chuť tyto hry opět provozovat. Ti, kteří dnes řecké hry provozují, nestanou se již žádnými Řeky, na to se můžete spolehnout! Ale není-liž pravda, zevní věci se přece namnoze napodobují. Zdůraznil jsem již přece, jak Řek napodobil jiným způsobem, než moderní evropský člověk. To spočívalo v tom, že Řek měl ještě něco v nitru. Víme, že Řek měl vytvořenu duši rozumu a srdce. U nás je já zaměřeno do vnějšku, duše rozumu a srdce je zaměřena do nitra, uchopuje více vnitřní rovnováhu a vnitřní schopnost pohybu těla. Řek jako člověk vězí více v sobě, než moderní člověk. Řek proto nepracoval tímž způsobem s modelem jako moderní umělci, nýbrž když měl vytvořit paži, potom cítil v sobě formu svalů, cítil v sobě ten tvar. Cítil, když měl ztvárnit pohyb, když sám pohyb učinil, jak tomu je. Ano, Řek dovedl ještě více, protože ještě tkvěl uvnitř. Víte, že se v době egyptsko-chaldejské vytvořila duše pociťující, v době řecko-latinské duše rozumu a srdce. Ta ale ještě vězela uvnitř. Teprve já vystupuje ven, pohlíží na zevní svět. Když Řek pohleděl na ptáka, tak mohl ve svém vlastním pohybu paže, když napodobil let ptáka, cítit, jak musí ztvárnit křídla, kdežto moderní člověk potřebuje model ptáka, nu, někde si ho upevní, a potom podle něj maluje nebo modeluje. Toto vnitřní prožívání, to se modernímu lidstvu oprávněně ztratilo. Ale musíme to vědět a musíme to hodnotit, toto vnitřní plastické chápání, které měl Řek. Moderní člověk je nemá, takže musíme chápat, že když Řek modeloval člověka

v po-hybu, věděl z vnitřního vědění, nikoli z vnějšího nazírání na model, jak má postavit nohu, jak palec, jak prsty. Moderní člověk v podstatě neumí namalovat ptáka, který letí. Na moderních obrazech se ptáci vznášejí, ale nelétají, to musíme chápat. Ne-smíme uplatňovat vůči modernímu malíři takové požadavky, které byly běžné u Řeka. Toto vnitřní cítění muselo být utlumené, aby mohl člověk zaměřit já na venek. Nesmíme pohlížet na vývoj lidstva tak, jak na něj pohlížejí moderní materialističtí darwinisté, totiž že se vždy vychází z něčeho nedokonalého a jde se vzhůru k dokonalému člověku. My musíme mít vedle toho vývoj duchovní, který sestupuje od dokonalosti v duchovním světě k člověku, jenž se stále více přizpůsobuje fyzickému organismu. Máme dva vývojové proudy, které tu probíhají, nikoli pouze jeden. Proto můžeme říci: Mohli jsme přijmout v moderním nazírání něco, co u dřívějšího nazírání nebylo. Víme, jak dřívější nazírání nesmí být vnášeno do pozdějšího, jak se to ale samozřejmě občas do přírodního vývoje vnáší.

Zde bych vás chtěl na něco upozornit. Není-liž pravda, stačí vzít jen „Tag“ nebo „Woche“ nebo podobné právě dobré noviny, a najdete značný rozdíl, když srovnáte fotografickou momentku a skutečnost, jak jdou lidé po ulici. Pohledte na to, když porovnáte momentku, která také podává obraz bezprostřední skutečnosti, ale většinou to není hezké! Když se pořídí momentka ptáka, vyhlíží také jinak, než by jej malíř dnes namaloval, zcela jinak. Ale je pozoruhodné, podíváte-li se na japonské kresby ptáků, ti se podobají momentkám. Existuje podobnost mezi japonskými formami ptáků v letu a fotografií ptáka. Japonec kreslí mnohem spíše to, co podává fotografie. To pochází z toho, že se japonské nazírání čtvrtého poatlantického období uchovalo do přítomnosti. My nemůžeme již hledět tak, jak hledí Japonec. Japonec vidí dnes (i když nikoli se stejným smyslem pro krásu jako Řek) namnoze v řeckém smyslu správněji než Evropan, který pokročil k páté poatlantické kulturní epoše. Tyto věci se člověku osvětlí jen tehdy, když se pohlíží na tyto věci pohledem duchovní vědy. Shledáváme, když srovnáme asijské výtvarné umění s evropským, rozdíl mezi čtvrtým poatlantickým obdobím tam zachovaným a naším poatlantickým obdobím pátým.

Vidíte všude nutnost, milí přátelé, vnášet do věci duchovní vědu. Ale dnes jsme skutečně daleko od toho vzhledem k naší zevní kultuře, abychom vnášeli do zevního vědění duchovní vědu. To skutečně nepochází z největší části z toho, že by bylo zcela zvláště obtížné získat duchovně-vědecké nazírání. Lidé se jen proti tomu vzpírají. To, co je popsáno v knize „Jak dosáhneme poznání vyšších světů“ může být získáno poměrně snadno, k tomu lze dospět, ale lidé

se proti tomu vzpírají. Nemíním ovšem vás, ale vzpírá se proti tomu zevní kultura. Vzpírá se zejména z toho důvodu, protože zprvu nechce vůbec vytvořit základní podmínky, vyvinout myslitelské svědomí, myslitelskou svědomitost, logické svědomí. Tu dospíváme ke skutečně existující kulturní nemoci naší doby, kterou musí mít duchovní vědec na zřeteli, poněvadž se s ní všude setkává - k nedostatku logického myšlenkového svědomí. Tu můžeme učinit nejzvláštnější objevy. Uvedli jsme si již příklady, ale vezměme dnes opět jeden příklad.

Hled'te, existoval jistý muž (ještě existuje), ten chtěl podat důkaz, filosofický důkaz, že ideály nejsou nic skutečného, nic podstatného. Chtěl jednoduše respektovat moderní dobové nazírání, které přece nechává z nouze ideály platit, není-liž pravda, ale nespátřuje v nich nic skutečně existujícího, něco zevně fysicky vnímatelného. Ale na druhé straně byl ten člověk filosofem a byl by měl skutečně moc málo na práci, kdyby nenechal ideály platit, neboť, není-liž pravda, čím by se zabýval, neplatí-li nic duchovního? Fyzičností se zaměstnávají ostatní vědy, a člověk jako filosof musí mít přece něco na práci, není-liž pravda!? Ale nyní co? Ideály nejsou ničím podstatným, ale člověk je přece musí nechat platit! A tak říkal: Ideály jsou právě fikcemi, ale musíme je nechat platit jako nutné fikce, jako nutné předpoklady. Tuto ideu potom dále rozpracoval jako celou filosofii, filosofii Ais Ob - Jako kdyby. O tom jsem častěji už hovořil. Takže se podle této filosofie říká: Není nutné předpokládat, že existuje nějaký atom, ale pohlížejme na svět tak, jako kdyby existoval. Není nutné předpokládat, že existuje nějaká duše, ale pohlížejme na svět tak, jako kdyby duše existovala. Tedy celá filosofie „jako kdyby“! Nu vidíte, tento muž použil srovnání, jímž chtěl svým čtenářům učinit pochopitelným, že můžeme trvat na ideálech, i když na ně nepohlížíme jako na něco bytostně podstatného. Toto srovnání je charakteristické pro logické svědomí tohoto filosofa. Neboť řekl: Pohled'me na dítě, hraje si s panenkou, ačkoli ví, že panenka nemá v sobě skutečný život. Tak proč máme odmítat ideály, když děti přece neodmítají panenku? Přestože panenka nežije, jednají s ní děti tak, jako kdyby žila! Proč bychom neměli jednat právě tak s ideály, i když víme, že nejsou ničím bytostně podstatným?

Tedy máme tu náhled, že ideály nejsou ničím bytostně podstatným, ale člověk je může v životě používat, jedná-li s nimi podobně, jako malé děvčátko s panenkou, která také není ničím živým, ale jedná se s ní jako s živou. Máme tu co činit s filosofií, milí přátelé, s filosofem, který srovnává ideály s panenkou. Pokusme se vyrovnat s tímto obrazem. Zaprvé malé děvčátko si hraje s

panenkou, ale hraje si s ní za předpokladu, že ta panenka zobrazuje živoucí bytost. Sotva by si s tou panenkou hrálo, kdyby nemělo v panence něco, co zobrazuje živoucí bytost. To je ten předpoklad. Tedy sotva se dá panenka srovnávat s ideálem, když nepředpokládáme, že ideál něco zobrazuje, není-liž pravda? To je první nesmysl, který on říká, používaje tohoto srovnání. Druhý nesmysl je: Chceme uspořádat život podle ideálů, jako kdyby existovaly. Vzejde z toho něco? Samozřejmě tolik, jako vzejde, když si dítě hraje s panenkou, neboť z toho to srovnání vychází. Tedy pouze napodobení života! - Zde nemáme co činit jen se zcela pošetilým srovnáním, nýbrž máme tu co činit s druhým omylem, s druhou pošetilostí onoho muže. Srovnání musí být nesprávné, protože srovnání s panenkou se vůbec nehodí. Panenka život aspoň napodobuje, zatímco ideály nemají nic napodobovat, kdyby takové byly, tak by uskutečňovaly jen imitaci života, ne život samotný. Máme tedy co činit s dvojím nesmyslem. Máme před sebou filosofa, který se dopouští ne pouze jednoduchého, nýbrž dvojitého nesmyslu. Takových dvojitých nesmyslů, milí přátelé, bychom mohli doložit mnoho, mnoho ve vědě a v životě. Zvláště lze tyto dvojité nesmysly nalézt v tak zvané světové moudrosti, ve filosofii. Existuje-li takové myšlení, jde-li myšlení takovými nesprávnými cestami, potom se toto myšlení nemůže ukázat tak, že tvoří jen platná srovnání, vyvíjí cit jen pro platná srovnání. A potom není dán žádný základ pro duchovní nazírání. Neboť duchovní nazírání se může vyvíjet jen tehdy, když je především myšlení zdravé.

Proto vás velice prosím, abyste si povšimli v nové knize, která za nějakou dobu vyjde, v knize „O záhadě člověka“, co se tam říká o pojmu skutečnosti. Musíme vyvíjet pojem skutečnosti, nikoli pouze pojem logičnosti, nýbrž pojem skutečnosti. Hledte, mám-li před sebou krystal a pohlížím-li na něj jako na krystal, tak je v sobě uzavřenou skutečností. Krystal mi říká o sobě celou pravdu, když na něj pohlížím jako na krystal. Ale vezměte kmen stromu, jehož větve jsou odřezány, jehož kořeny jsou odřezány - říká on o sobě také pravdu? Nikoli, ten mi lže, tak, jak tu je ve smyslovosti, neboť takovým nemůže být! Tento kmen stromu by nemohl být, kdyby se nevyvinul v souvislosti s kořeny a větvemi a listy; to vše také patří k tomu ořezanému kmeni stromu, a budeme mít nějakou pravdu jen tehdy, když si představíme strom celý. Tady jsem jen něco vyřízl ze smyslovosti. Ale tato vyříznutá věc, milí přátelé, není žádná skutečnost. Myšlení přiměřené skutečnosti musí všude vyvíjet cit pro to, pocit pro to, co musíme do představy zahrnout. Jen když máme cit o tom, že list není nic skutečného, poněvadž může být myšlen jen v souvislosti s nějakou

rostlinou, že je rozdíl, zda najdeme list či krystal, jen když vyvineme tento smysl pro skutečnost, potom jsme připraveni k tomu, abychom vystoupili vzhůru k duchovním skutečnostem správně. Logických může být mnoho věcí, skutečnosti přiměřených - to je něco jiného! Zde jde o to, abychom vyvíjeli smysl pro skutečnost. Můžeme velmi snadno dělat chyby ve vztahu k tomuto smyslu pro skutečnost. Pohlížím-li na obraz, který vznikl tím, že je vyříznuta z celku jediná postava, tak to není nic skutečného, neboť musím pohlížet na celý obraz. Řekne-li nyní někdo: „Ano, potom ale musíš přehlédnout celé dějiny umění, protože tento obraz vyplývá z obrazů dřívějších, které namaloval týž malíř a jiní malíři“, tak to by byl opět nesmysl. Musíme v sobě vyvinout právě tento smysl pro skutečnost, že existují reality v sobě uzavřené. Musíme vyvinout smysl pro uzavřené reality. Jinak by bylo „skutečné“ jen to, co je celým vesmírem. Toho si tedy, milí přátelé, prosím, obzvláště povšimněte ve spise, který co nejdříve vyjde: „O záhadě člověka“.

Je již nutné poté, co jsem jaksi vyčerpal předmět dnešního pozorování, které v ničem nezkracuji, abych řekl ještě něco mimo tento rámec. Skutečně nikoli proto, milí přátelé, abych řekl něco negativního, špatného, ale abych řekl něco, co je způsobilé vrhnout světlo na způsob, jak se musí brát naše celé hnutí. Hled'te, můžeme přece skutečně vnášet tuto duchovní vědu do současné kultury jen tehdy, když je tu jistý počet lidí, kteří mají dobrou vůli přistupovat k této duchovní vědě se správným cítěním a pocítováním. Říkám taková pozorování vždy nerad, ale musí to být řečeno. Hled'te, snažím se ukázat všemožným způsobem, jaká je v naší současnosti tendence, impuls k něčemu duchovně-vědeckému. Nakonec jsem vám uvedl dvě knihy od Hermanna Bahra - „Expresionismus“ a „Nanebevstoupení“, protože tu máme co činit s člověkem, který dosáhl věku přes padesát let a nyní začíná (přestože napsal tak mnoho dramat a románů) vyvíjet jakousi touhu po něčem duchovně-vědeckém a také po Goethovi, který tak těsně souvisí s impulsy duchovní vědy. A pokusil jsem se ukázat, jak tento Hermann Bahr začal konečně z dobré vůle v padesáti letech, jak to sám přiznává, číst Goetha a jak se začal poněkud tápavě vpravovat do duchovní vědy tak, že je na samém začátku. Takové knihy, jako knihy Hermanna Bahra „Expresionismus“ a „Nanebevstoupení“, jsou skutečně mimořádně charakteristické, protože nám ukazují, jak je duchovní věda (promiňte ten triviální výraz) - jak je duchovní věda časovou otázkou. Ale, milí přátelé, v této oblasti dospějeme dále jen tehdy, bereme-li věci skutečně vážně a důkladně, když je bereme se správnou úctou před duchovní vědou, víme-li jaksi, že je to základní impuls, který je přitom vyhledáván v našem současném

kulturním vývoji. Vždy musí naší věci škodit, když se berou ty věci povrchně, když se berou ty věci tak, že se to, oč se zde usiluje - smíme to zajisté říci, aniž porušíme skromnost - oč se zde důkladně usiluje, když se to v naší době zaměňuje se vším možným šarlatánstvím, nesmysly, fantastičností. Skutečně, milí přátelé, nic neškodí naší věci tak mnoho, jako když se naše věc zaměňuje se vším možným fantastickým, diletantským brakem! - Pracujeme přece dlouho pospolu a musí se pozvolna již vyvíjet tato vážnost vůči věci a schopnost odlišovat ji od ostatních věcí, které mají snad nějaké podobnosti! Není-liž pravda - nějaké psisko má také jakousi podobnost se lvem, oba mají čtyři nohy! Vše má konec konců se vším nějakou podobnost. To, co se ale musí především brát v úvahu, je vážnost usilování, vážnost práce. Skutečně na tohleďte tak, že samozřejmě uznávám v případě, o němž zde hovořím, dobrou vůli, mimořádně dobrou vůli, která je tu základem, jsem vděčný za tu dobrou vůli, ale přesto jsem nucen hovořit o tom, co je zde příznačné.

Tedy když jsem ve dvou pozorováních vyložil, jak Hermann Bahr líčí ve svém Františkovi vlastně svůj portrét, jak prochází životem nejrůznějšími událostmi, až nakonec přichází k jakési mystice, tedy vážná věc, která je obrazem celého lidského života, tu jsem dostal před několika dny knihu. Byla mi poslána kniha z kruhu těch, kteří zde to, co jsem řekl, slyšeli. Kniha se jmenuje „Apoštol Dodenscheidt“ od Margarethy Bohmové a byla v ní poznámka: Tak jako ten František u Hermanna Bahra, tak prý také prodělal ten apoštol Dodenscheidt všechny možné vývojové peripetie, a nakonec se probojoval k názoru o reinkarnaci a karmě atd. Nu, milí přátelé, kniha, která mi takto bylo zaslána, je klíčovým románem nejhoršího druhu. Takovým klíčovým románem, který stále opakuje již existující věci. Stačí si jen vzpomenout na jisté věci zde v Berlíně a v okolí: Existoval jednou jakýsi Josua Klein a podobní lidé, v onom klíčovém románu existuje jakýsi Gottfried GroB atd. atd. Nic horšího se nemůže člověku přihodit, než obě ty věci, které jsou zde míněny, a věci, jež jsou základem tohoto klíčového románu, který je mimoto špatnou knihou, literárně méněcennou, špatnou knihou v literárně uměleckém ohledu - tedy nic horšího se nemůže přihodit, než že se tyto věci jmenují jedním dechem! Ale existuje tendence uvádět ty věci jedním dechem, když se může stát něco takového, že se ty věci dávají na jednu hromadu. Jistě to není žádný hřích, že se to stalo právě v tomto případě - kniha byla zaslána přece mně.

Ale přece to ukazuje, jaké ideové asociace se tvoří, s jakými věcmi se to, co zde má být hledáno ze zdrojů života, s jakými věcmi se toto zaměňuje. Nechci vyslovit žádné pokárání, nýbrž hovořit jen o příznačném úkazu. Věci, o kterých

se zde hovoří, milí přátelé, nejsou opravdu míněny tak, jak může být míněno, když se bere nějak vážně celý ten nesmyslný brak, o němž se jedná v knize „Apoštol Dodenscheidt“. Právě spojování naší věci s těmi či oněmi snahami, to je to, co škodí naší věci nejvíce! Je důležité, abychom si to konečně jednou vzali velmi k srdci, milí přátelé, neboť nemůžeme souhlasit, že někdo správně chápe, co zde chce být řečeno, když to shledává podobné s knihou jako „Apoštol Dodenscheidt“. Nechci vyslovovat žádnou filipiku, chtěl bych ještě jednou říci, že samozřejmě uznávám dobrou vůli. Ale musím přece hovořit o tom, co je příznačné, neboť co se tu projevilo, to se projevuje venku stále znovu a znovu: že se ty věci, o kterých zde hovořím a které jsou zde zastupovány, že se neberou s nutnou vážností a s nutným porozuměním.